

Tukipolitiikan vaikutukset Suomen poronhoitoon

Kaija Saarni ja Mauri Nieminen

RIISTA- JA KALATALOUS
TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ

10/2011

RIISTA- JA KALATALOUS

TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ

10 / 2011

Tukipolitiikan vaikutukset Suomen poronhoitoon

Kaija Saarni ja Mauri Nieminen

Julkaisija:
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Helsinki 2011

Kannen kuvat: Mauri Nieminen

Julkaisujen myynti:
[www.rktl.fi /julkaisut](http://www.rktl.fi/julkaisut)
www.juvenes.fi /verkkokauppa

Pdf-julkaisu verkossa:
[www.rktl.fi /julkaisut/](http://www.rktl.fi/julkaisut/)
ISBN 978-951-776-851-1 (Painettu)
ISBN 978-951-776-852-8 (Verkkojulkaisu)

ISSN-L 1799-4748
ISSN 1799-4764 (Painettu)
ISSN 1799-4748 (Verkkojulkaisu)

Painopaikka: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Sisällys

Tiivistelmä	4
Sammandrag	5
Abstract	6
1. Johdanto	7
2. Perinteinen poronhoito perustuu laidunten ravinnontuottokykyyn	8
3. Porotalouteen sovelletaan maatalouspoliittisia tukijärjestelyjä	10
4. Tukipolitiikan muuttuneet ohjaustoimenpiteet	11
4.1. Ennen tuki perustui kauppasuojaan	11
4.2. Nykyisin tuotantokustannuksia pienennetään panostukien avulla.....	12
5. Suomen poronhoidon kehitys EU-politiikan aikana	13
5.1. Lisääntyvä talviruokinta	13
5.2. Porotalousyritysten koko kasvaa	14
5.3. Kannattavuus säilyy heikkona	14
6. Poliitiikan vaikutukset Suomen poronhoitoon	15
6.1. Eloporotuen käyttöönotto kasvatti välittömästi tuloja	15
6.2. Kasvaneet tulot johtivat kustannusten nousuun	15
7. Johtaako tukipolitiikka kotieläintuotantoon?.....	17
Viitteet.....	18

Tiivistelmä

Poronhoidon mahdollisuudet kilpailukykyiseen toimeentuloon ja tuotannon tehostamiseen ovat rajalliset. Tästä syystä porotalouden jatkuvuuden turvaaminen on edellyttänyt julkisia tukitoimenpiteitä.

Suomessa porotaloutta on pääsääntöisesti ohjattu elinkeinopoliittisista lähtökohdista. Siihen on sovellettu samoja tukipoliittisia toimenpiteitä kuin maatalouteen. EU-jäsenyys muutti olennaisesti porotalouspolitiikkaa, sillä Suomen oli luovuttava kauppasuojaan perustuvasta ns. korkeahintajärjestelmästä. EU-jäsenyydestä lähtien porotaloutta on tuettu lähinnä EU:n maatalouspoliittisin toimenpitein. Tärkeimpänä yksittäisenä tukitoimenpiteenä on tuotantokustannusten vähentämiseen tähtäävä eläinکوhtaainen eloporotuki.

Vaikka porotalousyritysten tulot ovat viime vuosina kohonneet vahvistuneiden tuottajahintojen ja eläinکوhtaisten tuen ansiosta, on yritysten keskimääräinen kannattavuus säilynyt heikkona. Suuret kustannukset ovat heikentäneet kannattavuutta. Kaikkein heikoimmin tuotavilla alueilla kustannustason kohoaminen on ollut niin voimakasta, ettei myyntitulojen kasvu ole olennaisesti heijastunut kannattavuuteen.

Suurimpana syynä kustannustason kohoamiseen on talvilaidunten huonontunut kunto, minkä seurauksena lisäruokinnan tarve on kasvanut lähes koko poronhoitoalueella. Porojen lisäruokinta on nykyään jokavuotista, ja siitä on tullut varsinkin poronhoitoalueen etelä- ja keskiosissa suurin kustannustekijä.

Vaikka panostukseen perustuvan tukipolitiikan pääasiallisena tavoitteena on elinkeinon kannattavuuden parantaminen ja yrittäjien toimeentulomahdollisuuksien lisääminen, johtaa tukipolitiikka usein kustannustason nousuun ja luo paineita tuotannon määrän kasvattamiseen. Tästä syystä maatalouden tukitoimien soveltaminen porotalouteen ei ole ongelmatonta, sillä tuotanto on porotaloudessa tiukemmin sidoksissa rajallisiin luonnonolosuhteisiin kuin perinteisessä kotieläintuotannossa. Nykyinen politiikka voi johtaa siihen, että porotalous muistuttaa tulevaisuudessa yhä enemmän maatalouden kotieläintuotantoa.

Eloporotukeen liittyvistä ongelmista huolimatta sillä on ollut myös myönteisiä vaikutuksia porotalouteen, koska tuki on vahvistanut porotaloutta ja siihen liittyviä elinkeinoja. Poronlihan tuotanto on säilynyt suurena, mikä on hyödyttänyt sekä jalostusteollisuutta että matkailua.

Asiasanat: kannattavuus, laidunnus, porotalous, tukipolitiikka

Saarni, K. & Nieminen, M. 2011. Tukipolitiikan vaikutukset Suomen poronhoitoon. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä 10/2011*. 18 s.

Sammandrag

Möjligheterna till konkurrenskraftig utkomst och effektivisering av produktionen inom rennäringen är begränsade. Därför har trygghandet av kontinuiteten inom rennäringen förutsatt ofentliga stödåtgärder.

I Finland har rennäringen i regel styrts utifrån näringspolitiska utgångspunkter, och på rennäringen har tillämpats samma stödpolitiska åtgärder som på jordbruket. Finlands medlemskap i EU ändrade landets rennäringspolitik i väsentlig omfattning, då landet måste avveckla det s.k. högrprissystemet, som byggde på principen om handelsskydd. Sedan Finland gick med i EU har rennäringen fått stöd främst genom EU:s jordbrukspolitiska åtgärder. Den viktigaste enskilda stödåtgärden har varit stödet per djur, som syftar till att sänka produktionskostnaderna.

Även om renskötsel företagets inkomster har ökat under de senaste åren till följd av de högre producentpriserna och stödet per djur, har företagets genomsnittliga lönsamhet fortfarande varit svagt. De höga kostnaderna har försvagat lönsamheten. På områden med den allra svagaste lönsamheten har ökningen av kostnadsnivån varit så stark att de ökade försäljningsinkomsterna inte har haft någon väsentlig inverkan på lönsamheten.

Den viktigaste orsaken till den höjda kostnadsnivån är att vinterbetesmarkernas skick har försämrats, vilket har ökat behovet av tilläggsutfodring över så gott som hela renskötselområdet. Tilläggsutfodring av renar är i dagens läge ett årligt återkommande fenomen, och den har blivit den största kostnadsfaktorn särskilt i renskötselområdets södra och mellersta delar.

Även om det huvudsakliga målet med den insatsbaserade stödpolitiken är att förbättra näringens lönsamhet och öka företagarnas utkomstmöjligheter, leder stödpolitiken ofta till att kostnadsnivån blir högre samtidigt som trycket mot att öka produktionsvolymerna blir större. Därför är det inte oproblemiskt att tillämpa jordbrukets stödåtgärder på rennäringen eftersom produktionen inom rennäringen har en starkare koppling till begränsade naturresurser än den traditionella husdjursproduktionen. Den nuvarande politiken kan leda till att rennäringen i framtiden i allt högre grad påminner om husdjursproduktionen inom jordbruket.

Trots problemen med stödet per djur har detta stöd också haft gynnsamma effekter på rennäringen eftersom det har stärkt rennäringen och näringar i anslutning till den. Produktionen av renkött har varit fortsatt hög, vilket har gynnat både förädlingsindustrin och turismen.

Nyckelord: bete, lönsamhet, renskötsel, stödpolitik

Saarni, K. & Nieminen, M. 2011. Stödpolitikens inverkan på renskötseln i Finland. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä 10/2011*. 18 s.

Abstract

Reindeer husbandry has only limited potential for intensifying production and offering competitive incomes in Finland. Public sector support measures for the industry are therefore necessary in order to secure its preconditions.

Reindeer husbandry in Finland has been governed from entrepreneurship principles, with the same subsidy instruments as have been applied to agriculture. Membership of the European Union (EU) brought about considerable policy renovations; Finland was no longer allowed to continue its “high-price” system of duties and other trade barriers to protect the national reindeer meat market. Support for reindeer husbandry since membership has been dictated by the principles of the EU’s agriculture policy, the most significant support action taking the form of an animal-based subsidy paid to reindeer owners, with the aim of lowering production costs.

Although income from reindeer husbandry has increased in recent years on the back of rising producer price levels and the animal-based subsidy, average profitability has remained low. This has been caused by high production costs, evidently owing to the continuing deterioration of natural pastures and the consequent increased need for supplementary feeding. Such feeding now takes place annually throughout the reindeer herding region, and is the most significant cost factor in central and southern areas.

The principal goal of current support policy is to improve the income levels of reindeer herders. In practice, however, the applicable support instrument often serves to raise production costs and urge production growth. As reindeer husbandry is much more tightly bound to the limited production capacity of nature than ordinary domestic animal production, the support instrument of the EU’s agricultural policy is inappropriate to reindeer husbandry policy.

Despite its complications, the current support instrument has also been a positive influence on reindeer husbandry, maintaining reindeer meat production at a high level and, as a consequence, benefiting the processing industry and tourism.

Keywords: pastures, profitability, reindeer husbandry, support policy

Saarni, K. & Nieminen, M. 2011. Effects of the EU’s support policy on Finnish reindeer husbandry. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä 10/2011*. 18 p.

1. Johdanto

Laidunten ravinnontuottokyky ohjaa perinteistä poronhoitoa. Poronhoidon mahdollisuudet kilpailukykyisen toimeentulon turvaamiseen ja tuotannon tehostamiseen ovat rajalliset, sillä ankarat luonnonolot ja sääolojen voimakkaat vaihtelut heijastuvat epävarmana ja vaihtelevana toimeentulona. Porotalouden jatkuvuuden turvaaminen on edellyttänyt julkisia tukitoimenpiteitä.

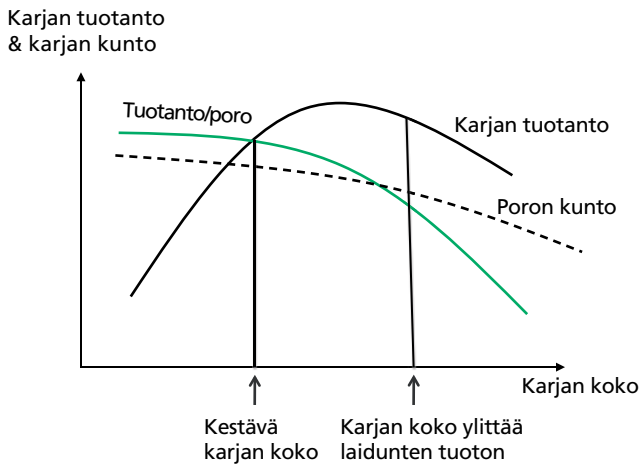
Historiallisen ja alueellisen erityisasemansa takia porotaloutta on tuettu pitkään. Suomessa porotaloutta on tuettu elinkeinopoliittisista lähtökohdista. EU-jäsenyys muutti olennaisesti porotalouspolitiikkaa, sillä jäsenyyden seurauksena Suomen oli luovuttava kauppasuojaan perustuvasta korkeahintajärjestelmästä. Porotalouden tukemiseen alettiin soveltaa EU:n maatalouspoliittisia toimenpiteitä. Tärkeimpänä tukimuotona on ollut tuotantokustannusten vähentämiseen tähtäävä tuotantoeläinکوhtainen eloporotuki.

Vaikka tukipolitiikan pääasiallisena tavoitteena on elinkeinon kannattavuuden parantaminen ja yrittäjien toimeentulomahdollisuuksien lisääminen, johtaa se pitkällä aikavälillä usein tuotannon määrän lisääntymiseen ja kustannusten kasvuun. Tästä syystä maatalouden tukitoimien soveltaminen porotalouteen ei ole ongelmatonta, sillä tuotanto on porotaloudessa tiukemmin sidoksissa rajallisiin luonnonolosuhteisiin kuin perinteisessä kotieläintuotannossa.

2. Perinteinen poronhoito perustuu laidunten ravinnontuottokykyyn

Luonnonolosuhteet määrittävät perinteisen poronhoidon tuotantomahdollisuudet. Porotalouden tuotanto riippuu laidunten ravinnontuottokyvystä, ja vuosittainen tuotos määräytyy teuraseläinten lukumäärän ja painon perusteella. Jos karjan koko nousee liian suureksi, laidunten ravinnontuottokyky heikkenee (kuva 1). Ylilaidunnuksen seurauksena porotalouden tuotos vähenee, sillä porojen kunto heikkenee ja teuraspainot pienenevät (Kumpula 1999).

Porokarjan kokoa ohjaamalla pyritään varmistamaan, ettei laidunten tuotantokyky heikkene. Koon optimointi on vaikeaa, sillä poronhoidon tuotos riippuu ajoittain hyvinkin voimakkaasti vaihtelevista luonnonoloista. Tästä johtuen luonnonlaitumilla suositellaan pitämään karjan koko huomattavasti luonnonkantokykyä pienempänä, jolloin porojen kunto säilyy hyvänä ja eläinkohtainen tuotos suurena (Danell ja Gaare 1999).

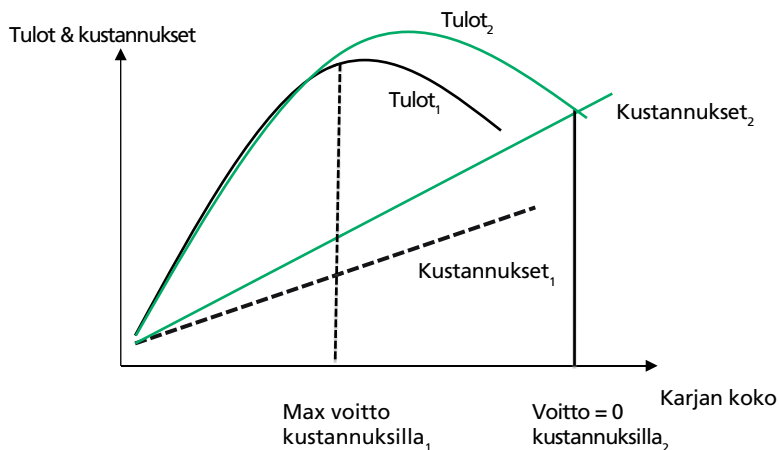

Kuva 1. Tuotos riippuu laiduntavan karjan koosta. Porokohtainen tuotos pienenee karjan koon kasvaessa. Laiduntavan karjan koon ylittäessä laitumen ravinnontuottokyvyn porotalouden tuotos vähenee.

Perinteisen poronhoidon tuotosta voidaan parantaa kun turvataan kriittisimpien tuotantotekijöiden jatkuvuus ja tehostetaan luonnon tuotantopotentiaalin hyödyntämistä. Esimerkiksi herkimpien alueiden laidunten ravinnontuottokyvyn ylläpito voidaan varmistaa vuosittaisilla laidunkierroilla tai tuotantoa voidaan kasvattaa lisäämällä vasojen osuutta teurasuudessa, jolloin niukkoja laidunvaroja hyödyntävät nopeimmin kasvavat eläimet.

Intensiivisessä poronhoidossa tuotannolliset perusteet irrotetaan luonnon asettamista rajoituksista kasvattamalla ulkopuolisten tuotantopanosten osuutta. Toimenpiteet petovahinkojen tai sairauksien estämiseksi kasvattavat tuotosta, mutta edellyttävät lisää tuotantopanoksia. Jos porokarjan koko ylittää laidunten ravinnontuottokyvyn, on ajoittainen ravinnon puute korvattava ulkopuolisiin panoksiin perustuvalla lisäravinnolla. Poronhoito muuttuu tehokkaaksi kotieläintuotannoksi, jos tuotos määräytyy laidunrajoituksista irrotetun porokarjan koon ja suurten ulkopuolisten tuotantopanosten mukaan.

Taloudellisessa optimissa porokarjan koko on silloin, kun voitto on suurimmillaan ja teurastulojen ja tuotantokustannusten erotus on suurin (kuva 2). Perinteinen poronhoito säilyy voitollisena, jos karjan ravinnontarve ei ylitä laidunten tuotantokykyä. Riittämättömät tai toimimattomat laidunrajoitukset johtavat siihen, että porotalouden tuotanto kasvaa yli taloudellisesti optimaalisen tason. Jos laidunten ravinnontuotantokyky on porokarjan kokoon nähden niin heikko, että ulkopuolisten panosten käyttöä joudutaan jatkuvasti kasvattamaan ilman tuotantomäärien kasvua, heikkenee yrityksen taloudellinen tulos ja supistuu vähitellen kokonaan.

Kuva 2. Perinteisessä poronhoidossa tuotantokustannukset jäävät pieniksi. Voitto on suurimmillaan, kun tulojen (tulot₁) ja kustannusten (kustannus₁) erotus on suurimmillaan. Intensiivisessä poronhoidossa saavutetaan suuremmat tulot (tulot₂), mutta kohonneet kustannukset (kustannukset₂) saattavat johtaa kannattamattomaan toimintaan.

3. Porotalouteen sovelletaan maatalouspoliittisia tukijärjestelyjä

Monet alkutuotantoon perustuvat elinkeinot eivät pysty tarjoamaan kilpailukykyistä toimeentuloa kehittyneissä ja vauriissa kansantalouksissa. Maa- ja porotalouden elinvoimaisuuden säilymistä on tuettu julkisin varoin yleensä aluepoliittisista, kulttuurisista tai sosiaalisista syistä. Elinkeinoa voidaan tukea usealla poliittisella toimenpiteellä tai elinkeinonharjoittajalle voidaan maksaa suoraa tulotukea.

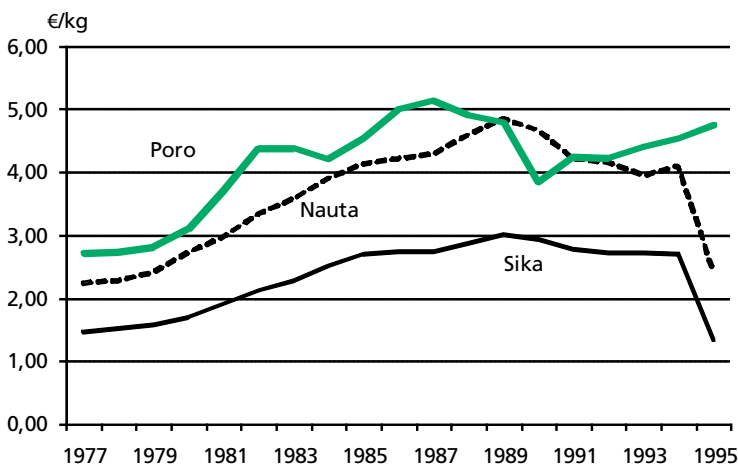
Hintatukipolitiikalla nostetaan tuottajahintojen taso markkinahintoja korkeammaksi. Samanaikaisesti yleensä varmistetaan tuottajahintojen säilyminen maailmanmarkkinahintoja korkeampina asettamalla tuontitulleja ja riittämättömiä tuontikiintiöitä. Koska hintatuki on tuotantoperusteista, se johtaa tarjonnan kasvuun. Sitä mukaa kun järjestelmä kohottaa tuottajahintoja, pyrkii yksittäinen elinkeinonharjoittaja parantamaan taloudellista tulostaan tuotantoa lisäämällä (Tomek ja Robinson 1990).

Panostukipolitiikalla kohotetaan tuottajan tulotasoa tuotantokustannuksia vähentämällä. Tuen käyttöönotto parantaa yleensä välittömästi tuottajan tulotasoa. Tuki kohdistuu usein kiinteisiin kustannuseriin kuten laidunmaahan tai tuotantoeläimiin. Poliitiikka johtaa tarjonnan kasvuun, sillä kustannusten pienentyminen houkuttelee tuotannon lisäämiseen. Pitkällä aikavälillä panostuen kustannuksia vähentävä vaikutus katoaa, sillä tuotantokustannusten pienentyminen eliminoituu tuotantoa lisättäessä. Tuki ei paranna alkutuottajan tulotasoa, vaan kuluu kasvaviin panoskustannuksiin (Hennessy 1998).

4. Tukipolitiikan muuttuneet ohjaustoimenpiteet

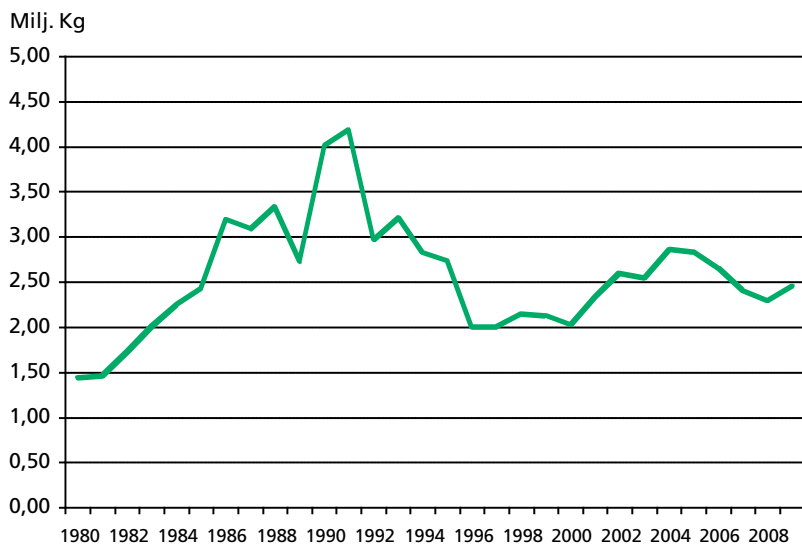
4.1. Ennen tuki perustui kauppasuojaan

Suomessa porotaloutta on pääsääntöisesti ohjattu elinkeinopoliittisista lähtökohdista. Siihen on sovellettu samoja tukipoliittisia toimenpiteitä kuin maatalouteen. Suoraa hintatukea poronlihalle ei asetettu, mutta hintatukijärjestelmän avulla tuottajahinnat pidettiin korkeina sopimusteitse ja markkinoiden hintakilpailua ja hinnanmuodostusta rajoitettiin tulli- ja tuontipolitiikalla.

Kuva 3. Poron-, naudan- ja sianlihan nimellinen tuottajahinnan kehitys. Lähteet: TIKE (2009) ja Paaliskunnat.

Harjoitettu politiikka kohotti maataloustuotteiden hintoja. Poronlihan tuottajahinta noudatteli muiden lihatuotteiden hintoja (kuva 3), sillä kauppaja- ja tullipolitiikka esti kilpailevien tuotteiden markkinoille pääsyn. Elinkeinölähtöinen politiikka edesauttoi myös poronhoidon kehittymistä ja tehostumista. Kempin ym. (1997) mukaan tuottavuus kohosi mm. vasateurastusten, loislääkinnän ja tekniikan hyödyntämisen ansiosta. Elinkeino eli suotuisaa aikaa 1970–1980-luvuilla, sillä tuotantomäärät kasvoivat (kuva 4). Kehityksen seurauksena laiduntavan karjan koko kasvoi 1970-luvulta aina 1990-luvun taitteeseen, jolloin karjan koko ylitti sallitun enimmäismäärän.

Kuva 4. Poronlihan tuotantomäärien kehitys Suomessa. Lähde: Paliskunnat.

4.2. Nykyisin tuotantokustannuksia pienennetään panostukien avulla

Ennen Ruotsin ja Suomen jäsenyyttä porotalous oli EU:ssa tuntematon elinkeino. Nykyisin se sisältyy yhteisön maatalouspolitiikkaan. Porotalouteen voidaan soveltaa maatalouden rakenne- ja ympäristötukia ja sen toimintaedellytyksiä voidaan edistää tukemalla markkinoiden ja tuotannon kehittämistä. Lisäksi porotaloutta voidaan tukea EU:n erilaisin investointi- ja kehittämistuin. Poro ei kuitenkaan kuulu EU:n hinta- tai markkinasäädelyihin tuotteisiin, eikä kilpaileville riistatuotteille aseteta erityistulleja poronlihan hintatason varmistamiseksi.

EU-jäsenyys ei muuttanut olennaisesti Ruotsin tukipolitiikkaa, sillä maa sai oikeuden jatkaa alkuperäiskansan tukemiseen perustuvaa hintatukipolitiikkaa. Suomen ei sallittu jatkaa hintatukijärjestelmää, sillä EU ei sallinut maiden välisiä tullirajoja. Suomessa porotaloutta on tuettu EU-jäsenyydestä lähtien EU:n maatalouspoliittisin panostuin. Porotalouden harjoittajalle myönnetään eläinlääkintä eloporoa tukeva poroluetteloon merkittyjen eloporojen lukumäärän perusteella. Eloporetuki oli aivan uusi tukimuoto, eikä vastaavanlaista panosperusteista tukea ollut porotalouteen ennen sovellettu. Eläinperäisen tuen tavoitteena on poronmistajien tulotason kohottaminen sekä poronlihan kilpailukykyyn parantaminen tuotujen riistatuotteiden rinnalla. Poliitikalla pyrittiin edistämään myös porotalouden rakenteellista kehitystä myöntämällä tukea vain yli 80 eloporoa omistaville ruokakunnille. Tavoitteena on parantaa toimeentulomahdollisuuksia kasvattamalla porotalousyritysten kokoa. Toisaalta työmahdollisuuksien turvaamiseksi ruokakuntaohtaisen tuen myöntämisen ylärajaksi asetettiin saamelaisalueella 500 ja muulla poronhoitoalueella 200 eloporoa.

Lisäksi EU-jäsenyydestä lähtien maanomistajille on maksettu pinta-alakohtaisia viljelytukea. Ne ovat Pohjois-Suomessa muuta maata suurempia, ja niiden tavoitteena on tuotantokustannusten pienentäminen. Tuen suora vaikutus on jäänyt vähäiseksi, sillä vain osalle porotalouden harjoittajista maksetaan pinta-alaperusteisia tukia.

5. Suomen poronhoidon kehitys EU-politiikan aikana

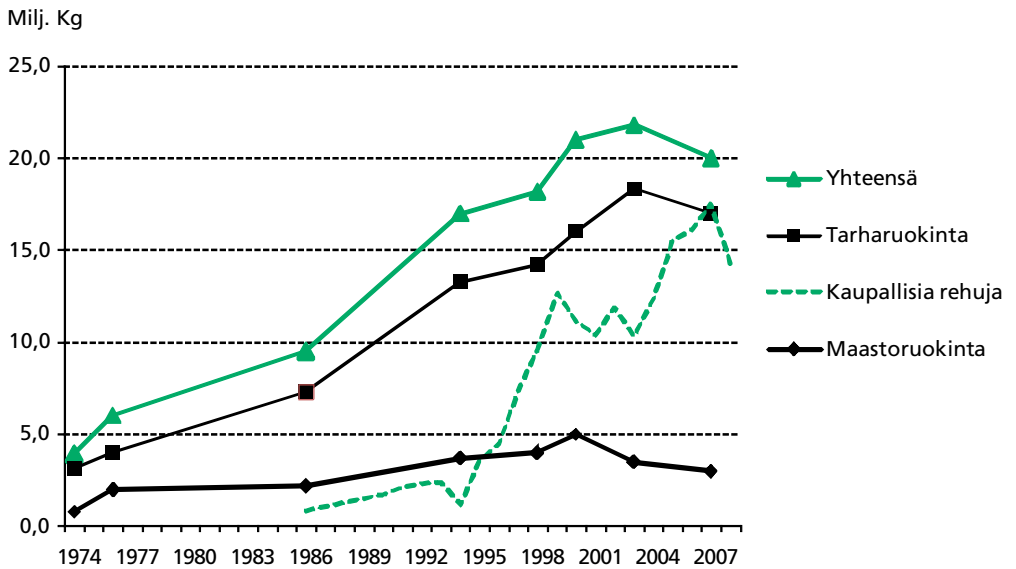
5.1. Lisääntyvä talvuruokinta

Suomessa laiduntavan porokarjan koon säätely perustuu talvilaidunten kuntoon ja laidunten käytön kestävyYTEEN. Jokaiselle alueelliselle poronhoitoyksikölle, paliskunnalle, asetetaan suurimmat talvilaitumille sallitut poromäärät. Niihin ei ole tehty olennaisia muutoksia viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana.

Talvilaidunten kunto on huonontunut ja lisäruokinnan tarve on kasvanut koko poronhoitoalueella viimeisen kymmenen vuoden aikana. Lisäruokinta on Suomen poronhoitoalueella hyvin yleistä, ja nykyään poroja ruokitaan Pohjois-Sallaa lukuun ottamatta kaikissa paliskunnissa. Ruokinnasta huolimatta laidunten kunnan kehitys on jatkunut heikkona 2000-luvulla (Mattila 2006, Kumpula ym. 2009, Nieminen 2010).

Porojen lisäruokinta on nykyään jokavuotista, ja siitä on tullut varsinkin poronhoitoalueen etelä- ja keskiosissa suurin kustannustekijä ja porolaitumiin rinnastettava tuotantotekijä. Poroja ruokitaan vasotus- ja erotusaitauksiin sekä talvisin tarhaan ja maastoon. Poroille annetaan heinää, säilörehua ja teollisia rehuja (kuva 5). Tarharuokinta keskittyy poronhoitoalueen eteläosaan, missä yli 70 % alueen eloporoista on ollut viime vuosina tarharuokinnassa. Poronhoitoalueen keski- ja pohjoisosissa on yleisemmin maastoruokintaa, jota annetaan yli 60 %:lle alueen eloporoista (Nieminen 2008).

Ruokinnalla on estetty porokatoja, pidetty poromäärät suurina ja vakaina, nostettu vasatuottoa ja vasaprosenttia sekä vasojen syntymä- ja teuraspainoja (Kemppainen ym. 2003, Nieminen 2010). Vuosittainen poronlihan tuotanto on ollut noin 2,5 miljoonaa kiloa, tosin viime vuosina lisääntyneiden petovahinkojen myötä tuotanto on pienentynyt. Ruokinta on kesyttänyt edelleen poroa ja lisännyt osin peto- ja liikennevahinkoja sekä porotautien riskiä lähinnä tarhoissa. Tarhauksella on voitu tosin paikoin myös vähentää petovahinkoja.

Kuva 5. Poron ruokinnan kehitys ja sen jakaantuminen tarha- ja maastoruokintaan (milj. kg, kuivaksi heinäksi laskettuna) sekä kaupallisten rehujen määrä.

5.2. Porotalousyritysten koko kasvaa

Porotalousyritysten koko on kasvanut nopeasti. Vaikka poromäärät ovat säilyneet viimeisen 15 vuoden aikana lähes muuttumattomina, on poronomistajia huomattavasti aiempaa vähemmän. Nykyään jo lähes 70 prosenttia eloporoista on ruokakunnilla, joiden hallinnassa on yli sata eloporoa. Kolmannes kaikista eloporoista on muutamilla, suurimmilla porotalousyrittäjillä. Näitä yli 200 eloporon karjaa hallinnoivia ruokakuntia on vain noin 5 prosenttia kaikista poroja omistavista ruokakunnista (Nieminen 2008).

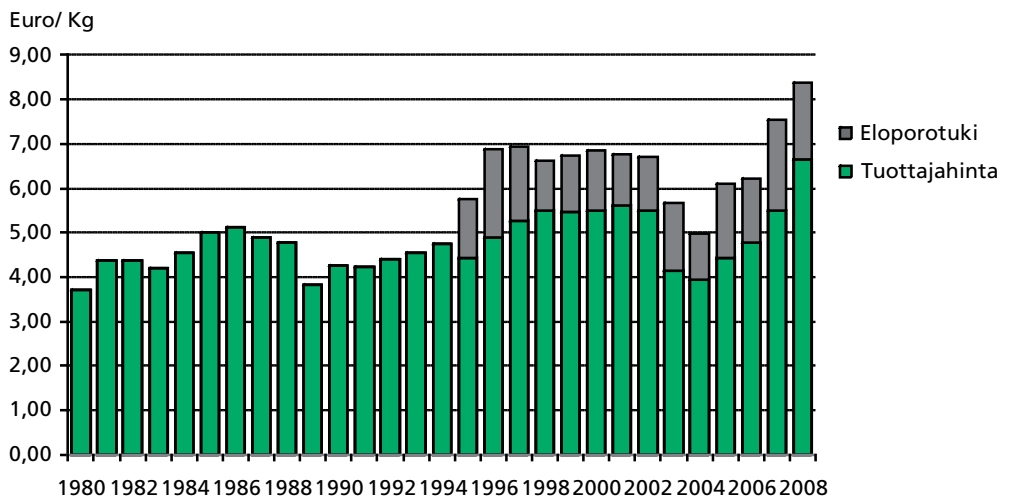
5.3. Kannattavuus säilyy heikkona

Tuottajahinnat ovat viime vuosina kohonneet ja parantaneet yritysten tulosta. Positiivisesta kehityksestä huolimatta keskimääräinen kannattavuus on pysynyt heikkona. Erot porotalousyritysten kannattavuuden välillä ovat suuria. Kannattavinta porotalous on pohjoisimmissa merkkipiireissä, joiden yrityskoko on suurempi ja joiden eloporo kohtaiset tuotot ovat suuremmat. Viimeisen seitsemän vuoden aikana kannattavuuserot ovat kasvaneet. Heikoimmilla tuottavilla alueilla kustannustason nousu on ollut niin voimakasta, ettei myyntitulojen kasvu ole olennaisesti heijastunut kannattavuuteen (Latukka 2010, Tauriainen 2010).

6. Poliitiikan vaikutukset Suomen poronhoitoon

6.1. Eloporotuen käyttöönotto kasvatti välittömästi tuloja

Eloporotukena maksetun panostuen pääasiallisena tavoitteena oli poronmistajien tulotason turvaaminen. Todennäköisesti tuen käyttöönotto kohotti välittömästi poronmistajien tuloja (kuva 6). Poronlihan markkinatilanne oli EU-jäsenyyden alkaessa voimakkaan, kansainvälisen kysynnän ansiosta niin suotuisa, että suomalaisen poronmistajan oli mahdollista hyödyntää käyttöönotettu panostuki täysimääräisesti.

Kuva 6. Tuottajan saama nimellinen poronlihan kilohinta kun huomioidaan sekä myyntihinnan että kilomääräiseksi muutetun eloporotuen kehitys. Lähde: Paliskunnat.

6.2. Kasvaneet tulot johtivat kustannusten nousuun

Kaikessa elinkeinotoiminnassa tulojen ja voiton kasvu houkuttelee tuotannon suurentamiseen. Poronhoidossa tuotannon lisääminen karjaa kasvattamalla ei ole tiukkojen laidunrajoitusten takia mahdollista. Tämän takia monet poronmistajat ovat lisänneet ulkopuolisten panosten käyttöä pyrkiessään tuotannon kasvattamiseen. EU-jäsenyyden aikana tuotantokustannukset ovatkin kohonneet huomattavasti (Paliskunnat 2010). Tuen käyttöönotto on todennäköisesti edesauttanut kustannusten ja etenkin lisäruokinnan kasvua.

Poronhoitoalueen tuotanto-olosuhteiden eroista huolimatta eloporotuen maksuperusteet ovat lähes samanlaiset, sillä tuen suuruus ei riipu alueen laidunolosuhteista tai tuotantokustannuksista. Tämän takia tuki on saattanut johtaa eri alueiden entistä suurempaan eriyty-

seen. Joillakin alueilla tuki on todennäköisesti parantanut porotalousyrittäjien kannattavuutta. Heikoimmilla alueilla tuki on saattanut johtaa hyvin jyrkkään kustannustason kasvuun, vaikka porotalousyrittäjät ovatkin pystyneet tuen ansioista kompensoimaan osan kustannusten noususta. Ilman eloporotukea lisäruokinta ei olisi kasvanut yhtä voimakkaasti, sillä kustannusten kasvu olisi johtanut heikoimmilla laidunalueilla toiminnan tappiollisuuteen. Panostuen lisäksi lisäruokintaa on todennäköisesti voimistanut maatalouden pinta-alakohtainen viljelytuki, joka on parantanut poron ruokintaan soveltuvan raaka-aineen tarjontaa Pohjois-Suomessa.

7. Johtaako tukipolitiikka kotieläintuotantoon?

Porotaloutta ohjataan pääasiassa maatalouspoliittisin tukitoimenpitein ja laidunnusrajoituksin. Poliitiikka on saavuttanut osittain tavoitteensa: porotalousyritysten koon kasvu ja käyttönotettu eloporotuki ovat lisänneet mahdollisuuksia yritysten kannattavuuden paranemiselle. Suurimpien porotalousyritysten kannattavuus on pysynyt viime vuosina tyydyttävällä tasolla. Sen sijaan laidunten kunnan säilymistä laidunrajoitukset ja panostukseen perustuva lisäruokinta eivät ole pystyneet turvaamaan, sillä suuressa osassa poronhoitoaluetta talvilaitumet ovat heikentyneet.

Maatalouslähtöisen panostukipolitiikan soveltaminen porotalouteen on ongelmallista. Kuten maatalouden, myös nykyisen porotalouspolitiikan tavoitteena on elinkeinonharjoittajien toimeentulon vahvistaminen ja yritysten kannattavuuden parantaminen. Mahdollisuudet tuotannon kasvattamiseen ja yksikkökustannusten pienentämiseen ovat porotaloudessa tiukkojen laidunrajoitusten takia vaikeasti toteuttavissa. Nykyisessä muodossaan panostuki ei huomioi porontuotantoalueiden heterogeenisuutta. Vaikka tuotantokustannukset vaihtelevat luonnonlaidunten ravinnontuottokyvyn, poronhoitotapojen ja luonnonolojen suhteen olennaisesti, ei panostuki huomioi vaihtelevia tuotantokustannuksia. Se ei jousta olosuhteiden mukaan eikä kompensoi heikoimpien yritysten suuria tuotannonkustannuksia.

Nykyinen politiikka voi aiheuttaa sen, että tulevaisuudessa porotalous muistuttaa yhä enemmän maatalouden kotieläintuotantoa. Viime vuosina maatalouden ja porotalouden yhteistyö on kasvanut ja rajapinnat vahvistuneet. Maatalouden tukipolitiikan ansiosta nurmiviljely on lisääntynyt ja siitä saatu porojen lisäravinnon tarjonta on kasvanut. Entä tuleeko porotalouden tukiriippuvuus samalla kasvamaan? Eloporotuen osuus yritysten kokonaistuotosta on asettunut alle 20 %:iin, ja se on jäänyt naudanlihantuotantoa pienemmäksi. Nykyistä politiikkaa jatkettaessa tukiosuus tulee väistämättä kasvamaan, jos tuottajahinnan myönteinen kehitys taittuu ja tuotantokustannusten kasvu jatkuu.

Eloporotukeen liittyvistä ongelmista huolimatta tuella on ollut myös myönteisiä vaikutuksia porotalouteen, sillä tuki on vahvistanut porotaloutta ja siihen liittyviä elinkeinoja. Poronlihan tuotanto on säilynyt suurena, mikä on hyödyttänyt sekä jalostusteollisuutta että matkailua. Eloporotuella on saattanut olla huomattavaa merkitystä poronhoidon säilymiselle elinkelpoisena ja kehittyvänä elinkeinona. Ilman tukea poronhoitoa saattaisi uhata näivetyminen.

Viitteet

- Danell, Ö. & Gaare, E. 1998. Renhjordens produktionspotential och betesutnyttjande. Teoksessa: Dahle, H.K., Danell, Ö., Gaare, E. & Nieminen, M. (toim.) Reindrift i Nordvest-Europa 1998 – biologiske muligheter og begrensninger. Nordisk Ministerråd. *TemaNord* 1999:510: 73–86.
- Hennessy, D.A. 1998. The production effects of agricultural income support policies under uncertainty. *American Journal of Agricultural Economics* 80: 46–57.
- Kempainen, J., Nieminen, M. & Rekilä, V. 1997. *Poronhoidon kuva*. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Helsinki. 142 s.
- Kempainen, J., Kettunen, J. & Nieminen, M. 2003. Porotalouden taloustutkimusohjelma 2003–2007. *Kala- ja riistaraportteja* nro 281. 56 s., 2 liitettä.
- Kumpula, J. 1999. Developing an ecologically and economically more stable semi-domestic reindeer management – a Finnish point of view. *Rangifer Report* 3: 111–119.
- Kumpula, J., Tanskanen, A., Colpaert, A., Anttonen, M., Törmänen, H., Siitari, J. & Siitari, S. 2009. Poronhoitoalueen pohjoisosan talvilaitumet vuosina 2005–2008. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia* 3/2009. 48 s.
- Latukka, A. 2010. Porotalouden kannattavuuskehitys. *Poromies* 5/2010: 14–18.
- Mattila, E. 2006. Porojen talvilaitumien kunto Ylä-Lapin paliskunnissa vuonna 2004. *Metlan työraportteja* 28. 54 s.
- Nieminen, M. 2008. Porolaidunten kunto ja pomomäärät sekä poronmistajien että ruokakuntien pomomäärien muutokset. Teoksessa: *Porotalouden taloudelliset menestystekijät*. Rantamäki-Lahtinen, L. (toim.), sivut 46–76. *MTT:n selvityksiä* 156. 129 s., 6 liitettä.
- Nieminen, M. 2010. Miksi Suomessa ruokitaan poroja? (Why supplementary feeding of reindeer in Finland?). 16th Nordic Conference on Reindeer and Reindeer Husbandry Research, Tromsø, Norway, 16-18 November 2010. *Rangifer Report* 14: 40–41.
- Paliskunnat 2010. Porotalouden tilastot. *Poromies* 2/2010: 24–28.
- Paliskunnat. Paliskuntaryhdistyksen tuotantotilastot.
- Tauriainen, J. 2010. Porotalouden uudistetut kannattavuuskirjanpitoloket 2002/2003–2009/2010e. *Poromies* 3/2010, liite, 8 s.
- TIKE 2009. *Maatilatilastollinen vuosikirja 2009*. Maa- ja metsätalousministeriön Tietopalvelukeskus Helsinki. 266 s.
- Tomek, W.G. & Robinson, K.L. 1990. *Agricultural Product Prices*. Cornell University Press, London. 4.painos. 367 s.

JULKAISIJA

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Viikinkaari 4

PL 2

00791 Helsinki

Puh. 0205 7511

www.rktl.fi